

یادداشتهای قرآنی

دکتر فریدون سیامکنزاد

نامیدی به هیچ وجه از سوی انسان پذیرفته شده نبوده، بشر باید همیشه امیدوار به رحمت الهی باشد. البته، باید توجه داشته باشیم که بعد از توبه و بازگشت به سوی خداوند یکتا، مرحله عمل به میان آمده، به همین خاطر است که آیه فوق چنین می‌فرماید که از بهترین دستوراتی که از سوی پروردگارتان بر شما نازل شده پیروی کنید، پیش از آن که عذاب الهی به‌طور ناگهانی به سراغ‌تان آید، در حالی که از آن خبر ندارید.

به این ترتیب، مسیر وصول به رحمت خدا، سه گام بیش‌تر نیست: گام اول، توبه و پشیمانی از گناه و روی آوردن به سوی خدا است.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
وَ اتَّبِعُوا اَحْسَنَ مَا اَنْزَلَ اِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ
مَنْ قَبْلَ اَنْ يَأْتِيَكُمْ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَ اَنْتُمْ لَا
تَشْعُرُونَ (آیه ۵۵ سوره زمر)

و از بهترین دستورهای که از سوی پروردگارتان بر شما نازل شده پیروی کنید، پیش از آن که عذاب (الهی) ناگهان به سراغ شما آید، در حالی که از آن خبر ندارید!

یادآوری

همان‌گونه که در آیات قبل متذکر شدیم، نوع بشر نباید از رحمت الهی نومید شده و چشم به الطاف خداوند تبارک و تعالی نداشته باشد. این را هم یادآوری کردیم که یأس و

گام دوم، ایمان و تسلیم در برابر فرمان او.
گام سوم، عمل صالح است.

بعد از این سه گام، ورود در دریای بی کران رحمتش طبق وعده‌ای که فرموده قطعی است، هر چند بار گناهان انسان سنگین باشد.

در این جا لازم است که دو نکته یادآوری گردد:

۱- اگر چه توبه به درگاه خدا همیشه پذیرفته می‌شود، منتهای مراتب، توبه باید به گونه‌ای باشد که بازگشت به اعمال گذشته در آن وجود نداشته، با خلوص نیت صورت گیرد.

۲- دقت در این که در مسیر زندگی، حقی از کسی پای مال نشود. زیرا حق الناس تنها با حلالیت از سوی کسی که حقی از او پای مال شده است، بخشیده می‌گردد (پنج شنبه ۹۹/۸/۱).

و حسرت او به واسطه کارهایی که در دنیا انجام داده است، کارساز خواهد بود.

از این رو است که آیه فوق چنین می‌فرماید که مبادا هنگامی که عذاب الهی را می‌بیند، بگوید که آیا می‌شود بار دیگر مرا به دنیا باز گردانند، تا از نیکو کاران باشم؟!

این مسأله هنگامی است که او را به سوی دوزخ می‌برند و چشمش به آتش سوزان و منظره عذاب دردناک می‌افتد، آهی از دل بر می‌کشد و آرزو می‌کند کاش به او اجازه داده می‌شد تا به دنیا باز گردد، تباه کاری‌های گذشته را با اعمال نیک خود بشوید و در صف نیکو کاران جای گیرد!

به این ترتیب، مجرمان و گناه‌کاران در قیامت، گفتارهای سه گانه زیر را خواهند داشت:

۱- با ورود در صحنه محشر اظهار حسرت می‌کنند.

۲- با مشاهده پاداش پرهیزکاران، آرزوی سرنوشت آن‌ها را می‌نمایند.

۳- با دیدن عذاب الهی، آرزوی بازگشت به دنیا و جبران گذشته را می‌کنند.

البته، باید در نظر داشته باشیم که در همین دنیا نیز، وقتی مجرمان و گناه‌کاران در تنگنا قرار می‌گیرند، روی به درگاه خدا می‌کنند و اظهار ندامت و پشیمانی از کارهای خود می‌نمایند ولی همین که مشکلات برطرف شد، باز به همان کارهای گذشته برگشته، به قول معروف، برای آن‌ها در بر همان پاشنه قبلی می‌چرخد و کار به روال گذشته بر می‌گردد (جمعه ۹۹/۸/۲).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً
فَأَكُونُ مِنَ الْمُحْسِنِينَ (آیه ۸۵ سوره زمر)
یا هنگامی که عذاب را می‌بیند بگوید:
ای کاش بار دیگر (به دنیا) باز می‌گشتم و از
نیکوکاران بودم!

یادآوری

همان‌گونه که تاکنون ملاحظه فرموده‌اید، دستورهای مؤکدی برای توبه و جبران اعمال گذشته گناه‌کاران و مستکبران در قرآن مجید آمده بود. این را هم متذکر شده بود که کسی خیال نکند در روز قیامت، افسوس

کج روی‌ها و سرکشی‌ها از این مسأله ناشی می‌شود. بنابراین، اظهارات زبانی این گونه افراد مبنی بر بازگشت به سوی خدا، دروغی بیش نیست.

کلام آخر این که گفتارهای زبانی افراد متکبر و مغرور و خودخواه، هیچ گاه قابل اعتماد نبوده، قرآن مجید آن‌ها را دروغگو می‌پندارد. آیه ۲۸ سوره انعام نیز در این باره چنین می‌گوید که اگر آن‌ها باز گردند، همان اعمال گذشته را تکرار خواهند کرد و آن‌ها دروغ می‌گویند (شنبه ۹۹/۸/۳).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ (آیه ۶ سوره زمر)

و روز قیامت کسانی را که بر خدا دروغ بستند، می‌بینی که صورت‌هایشان سیاه است. آیا در جهنم جای گاهی برای متکبران نیست؟!

یادآوری

افراد متکبر و خودخواه و از خود راضی نه تنها در دنیا دچار عذاب دنیوی می‌شوند، بلکه در آخرت نیز جای گاهی غیر از جهنم نخواهند داشت. این گونه افراد به دلیل خصوصیتی که دارند، حاضر به قبول توحید نبوده، قیامت را انکار می‌کنند و به خدا دروغ می‌بندند. از این رو است که آیه فوق در مورد این گونه افراد چنین می‌گوید که روز قیامت کسانی را که بر خدا دروغ بستند، می‌بینی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بَلَىٰ قَدْ جَاءَ تَكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَ كُنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ (آیه ۹۵ سوره زمر)

آری، آیات من به سراغ تو آمد، اما آن را تکذیب کردی و تکبر نمودی و از کافران بودی.

یادآوری

قرآن مجید در برابر این گفته مجرمان و گناه کاران که می‌گویند بار دیگر به دنیا باز گردیم تا از نیکوکاران باشیم، در آیه فوق پاسخ آن‌ها را چنین می‌گوید که آری! آیات من به سراغ تو آمد، اما آن را تکذیب کردی و تکبر ورزیدی و از کافران بودی. یعنی این که می‌گوید اگر هدایت الهی به سراغ من آمده بود، از پرهیزکاران بودم، چه مفهومی دارد؟ مگر هدایت الهی جز این همه کتب آسمانی و فرستادگان خدا و آیات و نشانه‌های حق در آفاق و انفس، چیز دیگری است؟! مگر ممکن است که خدا بدون اتمام حجت، کسی را مجازات کند؟

مگر میان تو و هدایت یافتگان، تفاوتی از نظر برنامه‌های تربیتی خداوند وجود داشت؟ بنابراین، مقصر اصلی خودت هستی و به اصطلاح، خود کرده را تدبیر نیست! واقعیت مسأله این است که ریشه اصلی مخالفت آن‌ها با پروردگار یکتا، استکبار آن‌ها بوده، به دنبال آن، تکذیب آیات الهی قرار دارد، که نتیجه آن، کفر و بی‌ایمانی است. به درستی که کبر و غرور و خودخواهی، در نتیجه کفر و بی‌ایمانی بوده، عامل بسیاری از

با رستگاری رهایی می‌بخشد. هیچ بدی به آنان نمی‌رسد و هرگز غمگین نخواهند شد.

یادآوری

همان‌گونه که در آیات قبل در مورد افراد مستکبر و از خود راضی شرح دادیم که چه گونه در دنیا منکر توحید و معاد بودند و از هر کاری در این راستا فروگذار نمی‌کردند، ولی همین که آتش جهنم را در روز رستاخیز مشاهده می‌کردند، تقاضا داشتند که به دنیا باز گردند تا جبران مافات کنند ولی قرآن مجید در مورد آن‌ها عنوان کرده است که این‌ها افرادی دروغگو بوده، علی‌رغم دیدن آیات الهی و نشانه‌های خدایی، هرگز به راه نیامده و به کارهای غلط خود ادامه می‌دادند. از این رو، در آیه فوق، سخن از نقطه مقابل این گروه، یعنی پرهیزکاران و سعادت آن‌ها در قیامت در میان است.

بنابراین می‌فرماید که خداوند کسانی را که تقوا پیشه کردند، رهایی می‌بخشد و رستگار می‌سازد. سپس، این فلاح و پیروزی را با این دو جمله کوتاه و پر معنی توضیح می‌دهد که هیچ بدی به آن‌ها نمی‌رسد و غم و اندوهی به آن‌ها راه نمی‌یابد. آنان در جهانی زندگی می‌کنند که جز نیکی و پاکی و وجد و سرور، چیزی وجود ندارد. این تعبیر کوتاه در حقیقت تمام مواهب الهی را در خود جمع کرده است. از زاویه‌ای دیگر، چگونگی برخورد الهی با مؤمنان و افراد گناه کار، باعث امیدواری در صالحان و یأس و ناامیدی در خلاف کاران

که صورت‌هایشان سیاه است. آیا در جهنم، جای گاهی برای متکبران نیست؟!

واقعیت مسأله این است که افراد گناه کار و مستکبران خودخواه، در حقیقت افرادی رو سیاه در پیش گاه خداوند تبارک و تعالی هستند. این افراد در دنیا نیز نتیجه اعمال خود را خواهند دید و به واسطه عمل کرد غلط خود، سر انجام روسیاه شده و در بین مردم و جامعه به واسطه اعمال خود، رسوا خواهند شد. در قیامت نیز، جایگاه این افراد جهنم می‌باشد.

همان‌گونه که بارها در این مورد متذکر شده‌ایم، آتش جهنم، چیزی جز اعمال ناشایست افراد گم راه و گناه کار نیست. هیزم جهنم نیز در حقیقت کارهای خود این گونه افراد است.

از این رو، هر قدر اعمال افراد مستکبر و خطا کار سنگین‌تر باشد، آتش جهنم برای آن‌ها برافروخته‌تر و گسترده‌تر خواهد بود. واقعیت مسأله این است که هر کس نتیجه اعمال خود را چه در این دنیا و چه در آخرت خواهد دید. به قول معروف، این نتیجه نیز، دیر و زود دارد، ولی سوخت و سوز ندارد، زیرا خداوند عادل و رحمان و رحیم است. سال روز شهادت امام حسن عسکری (ع) بر تمامی عزیزان و دوستان تسلیت و تعزیت باد (یکشنبه ۹۹/۸/۴).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمْ
السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ (آیه ۱۶ سوره زمر)
و خداوند کسانی را که تقوا پیشه کردند

فیض وجود او نیازمند هستند.

۳- تدبیر عالم هستی و گشودن گره تمام مشکلات و همه ارزاق به دست با قدرت او است و حتی اگر شفاعتی هم انجام گیرد، به اذن و فرمان او خواهد بود. حال که چنین است، خداوند منزه و برتر است از شریک‌هایی که برای او می‌پندارند و معنی ندارد که رو به سوی دیگری آورند. با توجه به اشاره آیه که آن‌ها خدا را

آن گونه که شایسته است، نشناختند، یادآوری این نکته که تمام زمین در روز قیامت در قبضه او است، مبین این نکته می‌باشد که در روز رستاخیز، شناخت الهی برای همه کامل‌تر شده، هر کسی براساس دیدگاه خود، پی به عظمت خداوند می‌برد.

علاوه بر این که مشرکان در قیامت پی به عظمت خداوند می‌برند، مؤمنان نیز شناخت کاملی از ایزد یکتا پیدا می‌کنند.

کلام آخر این که، شرک به خداوند تنها به معنی نفی پروردگار نیست، بلکه پول پرستی، مقام دوستی، جاه‌طلبی، شهوت رانی و ... شرک به خداوند است، اگر چه خدا با زبان مرتب یاد شود. از خداوند می‌خواهیم که به ما توفیق دهد تا افرادی صادق باشیم. از درگاهش مسألت می‌نماییم که مصلحان و رهبران جامعه را طوری هدایت فرماید که در گفتار و کردار خویش، مروج خدا باوری واقعی و قلبی بوده، اجتماع و مردم را به تقوای الهی، تشویق و ترغیب نمایند (سه شنبه ۹۹/۸/۶).
ایام‌تان به کام، عاقبت‌تان ختم به خیر.
التماس دعا.

می‌گردد. از سوی دیگر، نیز عدالت خداوند در این رابطه عیان می‌گردد که چگونه افراد درست کار را پاداش می‌دهد و اشخاص گمراه را عقاب می‌کند. در این برخورد الهی نیز به هیچ کس ظلم نمی‌شود و عدل خداوند موجب می‌گردد که مجازات خلاف کاران و پاداش نیکوکاران مطابق با اعمالشان باشد (دوشنبه ۹۹/۸/۵).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبِضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ (آیه ۷۶ سوره زمر)

آن‌ها خدا را آن گونه که شایسته است نشناختند، در حالی که تمام زمین در روز قیامت در قبضه او است و آسمان‌ها پیچیده در دست او. خداوند منزه و برتر است از شریک‌هایی که برای او می‌پندارند.

یادآوری

قرآن مجید به اشکال مختلف به نفی شرک پرداخته و توحید را استدلال می‌کند. از این رو، در آیه فوق، ریشه اصلی انحراف گمراهان را ذکر کرده و چنین می‌گوید که آن‌ها خدا را آن گونه که شایسته است، نشناختند و به همین دلیل نام مقدس او را تا آنجا پایین آوردند که هم ردیف بت‌ها قرار دادند.

در حقیقت سرچشمه شرک، عدم معرفت صحیح در باره خداوند است. کسی که بداند:
۱- او وجودی بی‌پایان و نامحدود از هر نظر است.
۲- آفرینش همه موجودات از ناحیه او است و حتی در بقای خود، هر لحظه به